

Tuhamäed ja luigelüürika

Estonia „Lohengrin“ on tuhane lavastus, kus puhtaks ei jää peale luigerüütli mitte kellegi valge rinnaesine.

Michiel Dijkema lavastuse visuaal püsib enamjaolt „Lohengrini“ libreto kajastatud kujundite ringis. Läbivaks on valitud luige- või üldisemalt linnuteema. Esiplaanil Helen Lokuta Ortrudi rollis.

Siim Vahur

Richard Wagneri romantiline ooper „Lohengrin“ 25. V (esietendus) rahvusooperis Estonia. Muusikajuht Arvo Volmer, dirigent Kaspar Mänd, lavastaja, dekoratsiooni- ja valguskunstnik Michiel Dijkema (Holland), kostüümikunstnik Jula Reindell (Saksamaa), koormeister Heli Jürgenson, poistekoori koormeister Külli Kiivet. Osades Uwe Stickert või Cosmin Ifrim (Lohengrin), Rauno Elp või Leonardo Neiva (Friedrich von Telramund), Priit Volmer või Pavlo Balakin (Heinrich der Vogler), Charlotte-Anne Shipley või Silja Aalto (Elsa), Helen Lokuta või Maria Berezovska (Ortrud) ja Raiko Raalik või Jassi Zahharov (heerold).

AARE TOOL

1850. aastal Weimaris esimest korda ette kantud Richard Wagneri romantiline ooper „Lohengrin“ jõudis Tallinna lavalaudadele 140 aastat tagasi. Saksakeelses Tallinna Linnateatris

(Revaler Stadttheater) oli selle esietendus 3. (ukj 15.) märtsil 1883 (vt Revalsche Zeitung 4. III 1883) ja korduvalt mängiti seda seal ka järgnenud kümnenditel. „Lohengrini“ libreto on paljugi niisugust, mis pakkus mugava voolusängi saksakeelses kultuuriruumis eriti pärast Saksa keisririigi väljakuulutamist 1871. aastal vohanud rahvusmeeleolule. Kölab ju „Lohengrini“ lõpuvaatuses kuningas Heinrich der Vogleri suu läbi, et „saksa mõõgaga sakslaste maa eest – nii tõestame oma riigi võimsust“ („Für deutsches Land das deutsche Schwert! So sei des Reiches Kraft bewährt!“). Nagu Wagneri puhul ikka, moodustavad luigelüürika, müütilis-religioossed kujutelmad ja poliitika siingi vastuolulise kolmiku, mille osakaalu õigesti ära tabada on iga uue lavastuse puhul üks põhiküsimus.

Mingis mõttes püüdis oma võimsust näidata ka Estonia teater, kui võttis „Lohengrini“ mängukavva 1927. aasta

septembris Georg Tuksami eestindatuna ja Hanno Kompuse lavastatuna. Wagneri-lavastusi saatis toonastes kitsastes majandustingimustes omamoodi kultuurilis-kangelaslik aura. Leonhard Neumani meelest oli see tõestus, et eestlane suudab kultuuri vallas „imestamisvääriliselt palju ära teha“ sellele vaatamata, et „oleme pütis kasvanud ja punniaugust söödud“ („Ei millestki „Lohengrin’ini“; Postimees 26. III 1928). Külluslikumate kostüümide ja lavakujundusega tuli „Lohengrin“ Estonias uuesti lavale 1935. aasta novembris, kui luigerüütli libreid täis riietus olla helkinud tenor Martin Tarase seljas nii, et „silmil oli valus vaadata“ (Päevaleht 11. XI 1935).

Seesuguse ajalooteemalise trompetisignaali olgu sisse juhutatud „Lohengrini“ uus tulemine rahvusooperisse Estonia, kus lavastaja, dekoratsiooni- ja valguskunstnik on Michiel Dijkema (Holland) ning kostüümikunstnik Jula

Reindell (Saksamaa). Müstilise luigerüütli nime lausutakse kogu õhtu jooksul vaid korra. Seda teeb nimategelane ise ooperi lõpus, kui langetab vastumeelselt saladusloori oma päritolult („Kugel kättesaamatul maal“/ „In fernem Land, unnahbar euren Schritten ...“): teda läkitanud on Graal, ta isa on Parsifal ja teda ennast hüütakse Lohengriniks. Sellele tõehetkele on sihitud kogu ooperi kulg: eelnev muusika ja draama on vaid selleks, et saada viimaks teada, kes õieti on too õigluse ja vooruse eest seisev kangelane luigegondlis. Tuntud pulmakoor kolmanda vaatuse alguses on muide vaid põgus idülliline kõrvalepõige enne seda, kui pulmaõnn pöördumatult kokku variseb.

Dijkema ja Reindelli tõlgenduses on „Lohengrin“ asetatud või pigem jäetud keskaegsesse fantaasiamaailma. Kui võrd tegevus toimub X sajandi esimesel poolel, siis miks mitte tõesti vajutada germaanlastele pähe korralik sarvedega viikingikiiver. Seesugused keskajaunelmad on olnud viimasel paaril kümnendil moes, nagu teavad hästi „Sõrmuste isanda“, „Troonide mängu“ või viikingiseebikate vaatajad. Ortrudi koonilise kujuga kõrge peakate hennin ilmus küll alles XV sajandil, aga mis need viis sajandit müütide ja legendide maailmas ikka nii väga ära ei ole. Vähemalt on ilmne, et Ortrud kuulub kõrgklassi, ja rahvamass saab kuldsed hilbud tal seljast kiskuda sedamaid, kui ta esimeses vaatuses koos krahv Friedrich von Telramundiga häbisse langeb. Elsat on Wagneri libreto kirjeldatud valgesse riietatuna, et ta näeks oma vooruslikkuses välja nagu ilmsüütu talleke. Selal kui enamik lavastajaid haarab sellest juhtnõörast varmalt kinni, kannab Elsa Estonia lavastuses veriseid räbalaid, nagu oleks pääsenud põgenema huntide käest.

Elsa avamiseks on lavastajal nimelt mõneti keerukamad plaanid. Esietendusel Charlotte-Anne Shipley (Ühendkuningriik) mängitud Elsat valdab märterlik meeltesegadus, kui ta endale päästja-rüütli ette kujutab. Kui aga Elsa on religioosnes deliiriumis, siis kas edaspidi aset leidev on tõde või meelepete? Või kas on Elsa, kes luigerüütli pimesi uskuda ei suutnud, valge helguse ära teeninud? Uwe Stickert (Saksamaa) ehk Lohengrin on veidi nasaalse värvinguga lüüriline tenor, kelle saabumine õblukese luige jõul võis küll esialgu tekitada mõningase visuaalse ebakõla, ent kes edaspidi laulis end just sääraseks kõrgelt tulnud hõbehäälses kaunishingeks, nagu Lohengrini roll seda eeldab. Romantiline ooper „Lohengrin“